

מהספר העתידי רמזי טעם עם טעם לשב"ח מאת שלום המאירי, אשמח לתגובות במייל: shalom303@gmail.com

לע"נ סבי ז' רבי נתן דוד הכהן הולנדר חז"ק אמסנא. נלכ"ע כ' כסיון התרח"ץ

למטה אפרים (במדבר יג, ח)

השם אפרים מנוקד כאן בקמץ, ולא בפתח, למרות שהטעם אינו אתנחתא או סוף פסוק¹.

המסורה נתנה סימן "חוטרא דגברא צרור ומתקן". מסביר רבי מאיר היילפרין, ספר הנוטריקון, כי ארבע פעמים יש בתנ"ך אפרים בקמץ, ולא בפתח, למרות שהטעם אינו אתנחתא או סוף פסוק: כאן למטה אפרים, "חוטרא" רומז למטה.

שופטים יז, א: ויהי איש מהר אפרים, "גברא" רומז לאיש.

הושע יג, יב: צרור עון אפרים צפונה חטאתו, צרור - אותה מלה.

הושע ד, יז: חבור עצבים אפרים הנח לו.

הסימן "ומתקן" לא פוענח.

וענין הסימן 'חוטרא דגברא צרור ומתקן' הוא: העונש לאדם מוכן ומזומן.

למטה אפרים (מרכא טפוזא) הוישע בן-נון (במדבר יג, ז)

רבי יצחק רצאבי מבאר² את הניקוד אפרים בקמץ, וכן שהטעם שונה³, כדי לרמוז שעמידתו היתה רק לאחר שינוי שמו ע"י משה ותפלתו עליו: ושמא אין זה אלא לצורך נגינת הטעמים מפני שתיבת נון היא היחידה מכולם בת הברה אחת הלכך אין לחלק תיבת הושע בטפחא מתיבות בן נון וכיון שצריך לחברן ע"י מארכה ממילא הושמה הטפחא בתיבת אפרים אבל זה דחוק... ואפשר לומר מפני שעד עתה כשנזכר יהושע בן נון לא נתייחס מאיזה שבט הוא עד כאן (וגם לא נזכר זאת שוב מכאן ואילך) לפי כך כשהזכירו נקד בקמץ להורות על חשיבותו וגדולתו שכך כתב רבינו בח"י בפרשת וירא על הפסוק 'ויאמר אדני אם נא מצאתי חן' (בראשית י"ח, ג') הקמץ בתיבה יורה על מעלה גדולה ועל דבר שהוא עומד בפני עצמו ואינו נסמך לאחר יעוש"ב. ואיתא באגדת בראשית פ"ה אות ב' ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו (שם מ"ח, י"ט) זה יהושע העומד מאפרים שנאמר למטה אפרים הושע בן נון שהוא מעמיד את החמה וכל אומות העולם מסתכלים ורואים וכו'. ...ולפי כך לא הוטעמה תיבת אפרים בטעם מעמיד לומר לך כי הגם שהוא מרומם כמו שרומז ניקוד הקמץ מ"מ עדיין לא היה עומד עתה על עמדו עד שנצטרפה תפילת משה.

¹ אמנם ראה לעיל במדבר ט, ב את הסברו של רבי יעקב קמנצקי לניקוד אַת-הַפֶּסַח (טפחא).

² נפלאות מתורתך במדבר, רבי יצחק רצאבי, בני ברק תשסח.

³ בגליונות "מטעם" של פרשה זו בשנתיים הקודמות 136 ו191 הובאו כמה הסברים.

מהספר העתידי רמזי טעם עם טעם לשב"ח מאת שלום המאירי, אשמח לתגובות במייל: shalom303@gmail.com

רבי שלמה זלמן זאלאזניק מבאר⁴ שהקמץ במלה אֶפְרָיִם מרמז כאילו המלה באתנחתא, דהיינו כאילו נזכר תחילה לְמִטָּה יוֹסֵף (מרכא טפחא) ואחר כך לְמִטָּה אֶפְרָיִם, אֶפְרָיִם באתנחתא, כמו לקמן (פסוק יא) בשבט מנשה: לְמִטָּה יוֹסֵף לְמִטָּה מְנַשֶּׁה.

לְמִטָּה אֶפְרָיִם הוֹשֵׁעַ (מרכא) בֶּן נֹחַ (במדבר יג, ח)

פסוק זה שונה מפסוקי שאר השבטים. בכל השבטים יש טעם מפסיק בין שם השליח לשם אביו. רק כאן אין הפסק.

רבי מנחם עזריה מפאנו, רמ"ע, מבאר⁵: "והנה באו שמות המרגלים בפרשת שלח לך בפסוקים מיוחדים לכל אחד מהם כלם בשני טעמים מפסיקים, כי הפסיקו בינם לשרשם. ואפי' כלב בהליכה היתה רוח אחרת עמו. לא כן בהושע שלא הפסיק. אך פסוק למטה יוסף למטה מנשה יש בו ג' טעמים מפסיקים כי שניהם הפסיקו בינם לגדי בן סודי ובשעה שנבחרו כתיב כל נשיא בהם ... כי כשרים היו באותה שעה".

רבי חיים אלתר פאנעט מבאר⁶: הוֹשֵׁעַ (מרכא). אצל כולם הטעם בשמותם טפחא ורק אצל הושע מרכא. יש לומר שהוא לשון מורכב לב וזה מרמז לכדאיתא בתרגום יונתן כד חמא משה ענוותנותיה דהושע קרא לו יהושע (ובספרים האריכו למה תלה את זה בענוותנותו).

לְמִטָּה אֶפְרָיִם הוֹשֵׁעַ (מרכא) בֶּן נֹחַ (במדבר יג, ח)

הוֹשֵׁעַ טעם "מאריך" (מרכא), רמז שהיתה לו תכונת ארך אפים, כפי שביקש משה (במדבר כז, טז) "יִפְקֹד יְדֹד אֱלֹהֵי הַרוּחַת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה", ובאר רש"י: "מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו", וענה לו ה' (שם פסוק יח): "קח לך אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹחַ אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ", ובאר רש"י "אשר רוח בו - כאשר שאלת שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד".

שלום המאירי

⁴ זרעה של רחל, רבי שלמה זלמן זאלאזניק, ירושלים תשנ"ד, עמ' צד: "למטה אפרים נקוד קמץ בטפחא. וי"ל ע"פ שראיתי בתוס' עה"ת למה נזכר שמו של יוסף על מטה מנשה ולא על מטה אפרים, מפני שיהושע בן נון לא היה ממוציאי דבה על הארץ, אבל של מטה מנשה היה ממוציאי דבה על הארץ. ולפי ש[יוסף] הוציא דבה כדכתיב ויבא את דבתם רעה, לכן הוזכר כאן על מטה מנשה. ולפי זה י"ל דבאמת היה ראוי [יוסף] להזכר עכ"פ לגבי מטה אפרים כמו על מטה מנשה, אם לא מפני הרמז הנזכר, ואם היה נכתב גבי אפרים ג"כ היו אז הנגיונות מתאימות כמו בפסוק י"א, אשר אז הי' תיבת אפרים באתנחתא, והיה צריך להקמץ, ולכן העמידו גם עתה הקמץ, הגם שהוא טפחא, כדי לרמז ולהדגיש הכונה".

⁵ מאמר מאה קשיטה - סימן עב.

⁶ תפוחי חיים על טעמי המקרא, רבי חיים אלתר פאנעט מקרלסבורג ואב"ד רמת אביב, ירושלים תשנ"ט.